

altari Dei collocatur. Nam, ut supra diximus, victimam in altari ponere, est reipsa illam Deo offerre, et quia vi consecrationis fit, ut corpus Christi, et sanguis incipiat reipsa esse super altare mediante manu Sacerdotis, ideo verbis consecrationis vera et sollemnis oblatio celebratur. Neque his repugnat, quod aliquando sine altari celebratum est sacrificium. Nam non disputamus hic de altari lapideo; sed in omne vocamus altare, ubi recipitur victima per verba consecrationis effecta. Neque obstat, quod videatur esse oblatio rei invisibilis; cum tamen externa, et sensibilis victima requiratur in externo, et proprie dicto sacrificio. Nam corpus Christi non est victima in sacrificio Missæ, absolute, sed ut est in specie panis: in specie autem panis plene visibile est.

Tertio, per consecrationem, res quæ offertur, ad veram, realem et externam mutationem, et destructionem ordinatur, quod erat necessarium ad rationem sacrificii. Nam per consecrationem, corpus Christi accipit formam cibi: cibus autem ad comestionem, et per hoc ad mutationem, et destructionem ordinatur. Neque obstat, quod corpus Christi nullam in se lesionem patiatur, neque esse suum naturale amittat, cum manducatur Eucharistia: nam amittit esse Sacramentale, et proinde desinit realiter esse in altari, desinit esse cibus sensibilis.

Hæc mihi S. Thomæ sententia esse videtur, qui in xxii quæst. 85. art. 3. cum doceret ad sacrificii rationem pertinere, ut circa rem oblatam aliquid fieret, ut cum animalia occidebantur, et cremabantur ad Dei honorem, non addidit, id quod fit in sacrificio Missæ, consistere in conversione panis in corpus Domini, sed in fractione, benedictione, et manducatione panis.

Hæc explicatione præmissa, probatur nostra propositio octava, et postrema. Primo, quia sacrificium Missæ offertur in persona Christi: nihil autem facit Sacerdos tam perspicue in persona Christi, quam conse-

crationem, in qua dicit: *Hoc est corpus meum etc.*

Secundo, quia Christus ipse aut consecrando et consumendo sacrificavit, aut nullo modo sacrificavit: nam ut ostendimus, non est alia Christi actio, quæ sacrificium dici possit, neque ante, neque post consecrationem.

Tertio, quia Apostoli initio, si nihil addebant ad verba consecrationis præter Dominicam orationem; necesse est, ut consecrando sacrificarent: neque enim oratio Dominica sacrificium dici potest.

Quarto, quia in consecratione consistit representatio sacrificii crucis, ut S. Thomas docet, iii. par. quæst. 80. art. 12. ad 3. At simul esse debent sacrificium reale, et sacrificium representativum: siquidem ipsum reale est alterius representativum.

Quinto, quia hæc est sententia veterum Patrum. Nam Irenæus lib. iv. cap. 32. dicit, Christum tunc docuisse oblationem novi Testamenti, quam Ecclesia per orbem terræ frequentat, cum ait: *Hoc est corpus meum.* Cyprianus in sermone de coena Domini, dicit, cum verbis consecrationis panis benedicitur, tunc Eucharistiam fieri medicamentum simul, et holocaustum, Chrysostomus homil. de prodicione Judæ, dicit verba Domini: *Hoc est corpus meum*, usque ad mundi consummationem præstare sacrificio firmitatem. Gregorius lib. iv. Dialogorum. cap. 58. cum ait in ipsa immolationis hora ad Sacerdotis vocem Angelorum choros adesse, cælum aperiri, ima summis conjungi, unum ex visibilibus et invisibilibus fieri, aperte docet immolationem consecratione perfici. Illa enim est hora, qua ad Sacerdotis vocem Christus vere in altari esse incipit sub specie panis; nam id est ima summis conjungi, terrena cælestibus sociari, et unum quod ex visibilibus et invisibilibus fieri; neque dubium est, quin ob Christi præsentiam, Angeli de cælo in terram veniant. Atque hæc prima contro-versia dicta sunt.

CONTROVERSARUM

DE EUCHARISTIA

LIBER SEXTUS

QUI EST SECUNDUS DE SACRIFICIO MISSE.

CAPUT PRIMUM.

Ponitur controversia: An Missa sit propitiatorium sacrificium.

Expedita primaria controversia, sequuntur alie multo quidem, et breviores, et faciliores, sed tamen in quibus minus, quam in prima, cum adversariis convenimus. Est igitur secunda controversia: Quale sacrificium Missa sit, Eucharisticum tantum, et honorarium, an etiam propitiatorium, et imperatorium. Nam ut in principio libri superioris explicatum est, tria sunt genera sacrificiorum; seu potius quatuor, cum postremum ex tribus in duo genera, dividatur. Unum est, quod in Scriptura dicitur holocaustum; quod etiam *ἱερευσιάζω*, et honorarium dici potest, cujus finis est solus Dei cultus, atque honor. Alterum dicitur in Scriptura sacrificium pro peccato, quod etiam propitiatorium appellatur: cujus finis est præter Dei cultum, propitiatio irati Dei et peccatorum remissio. Tertium, in Scriptura nominatur pacificum, et hoc est duplex; alterum Eucharisticum, id est, oblatum ad agendas gratias pro beneficio accepto; alterum quod communi vocabulo imperatorium dici potest, cujus finis est impetratio beneficii.

Adversarii facile concedunt Missam esse sacrificium *εὐχαριστικόν* et *ἱερευσιάζω*, non quidem quod velint esse sacrificium proprie dictum, sed improprie, et largo modo, ut supra demonstratum est. Nam ipsa Eucharistia distributio et manducatio, ad honorem Dei fit, et in gratiarum actionem pro bene-

ficio accepto passionis Christi: ista enim convenire possent Eucharistie, etiamsi non esset aliud, nisi Sacramentum. At esse propitiatorium, et imperatorium, præsertim aliis, quam ipsis sumentibus, nulla ratione admittunt, nec possunt admittere, nisi fateantur Eucharistiam non solum esse Sacramentum, sed etiam sacrificium proprie dictum: non enim Sacramenta prosunt aliis, quam sumentibus. Vide Lutherum in libro de captiv. Babyl. cap. 1. Apologiam Confess. Augustane, in art. de Missa. Confessionem Wirtembergensem, cap. 16. quod est de Eucharistia. Calvinum lib. iv. Institut. cap. 18. §. 13. 14, 15 et 16, et Kemnium in ii. parte Examinis Trident. Conc. sess. xxii cap. de Missa.

Contrarium docet, ac docuit semper Catholica Christi Ecclesia; et Synodus Tridentina, ut rem totam penitus declararet, sess. xxii. canon. 2. aperte docuit, sacrificium Missæ non solum propitiatorium esse pro peccatis, sed etiam pro culpis, nec solum pro culpis levibus, sed etiam pro gravibus, atque adeo mortalibus: id enim significat, cum ait: « Crimina, et peccata, et etiam ingentia dimittit. » Præterea non solum imperatorium esse spiritualium beneficiorum, sed etiam temporalium, et ideo offerri posse pro peccatis, pro penis, et pro quibuscunque aliis necessitatibus. Quam sententiam, ut ordine defendamus, et explicemus, probabimus primum, sacrificium Missæ propitiatorium esse. Secundo, esse imperatorium. Tertio, ostendemus utrumque illi convenire ex opere operato, et breviter explicabimus, quæ sit propria efficientia sacrificii. Quarto, solvemus objectiones hereticorum.

CAPUT II.

Probat sacrificium Missæ propitiatorium esse.

Igitur sacrificium Missæ propitiatorium esse probatur. Primum, testimoniis veteris Testamenti. Scriptura enim Testamenti veteris aperte docet, fuisse in lege naturæ, et Moysis sacrificia propitiatoria. Nam Job cap. 1. legimus S. Job, qui in lege naturæ vivebat, quotidie pro peccatis filiorum suorum sacrificasse Deo, et Job ult. Deum ipsum jussisse, ut amici Job sacrificarent pro peccato suo. Levit. iv, v et vi, describuntur varia sacrificia pro peccato.

Hæc, et similia testimonia dupliciter probant sacrificium Missæ esse propitiatorium. Primo, quia illa sacrificia erant typi, ac figuræ hujus nostri sacrificii, ut supra probatum est.

Secundo, quia si sacrificium crucis, quod est singulariter propitiatorium, non impedit, quo minus illa vetera fuerint suo modo propitiatoria, nec impedire debet, quominus sacrificium Ecclesie sit propitiatorium. Nam sacrificium crucis vim habuit ab initio mundi consummationem; ac propterea si impediret sacrificium nostrum, quo minus esset propitiatorium, impediret etiam illa; et contra, si illa non impedivit, nec nostrum impedire debet.

Tertio, quia, sacrificium nostrum est, vere ac proprie dictum sacrificium, non minus quam vetera, ut libro superiore demonstratum est: est etiam commemorativum passionis Domini, ut illa, imo expressius quam illa, denique continet hostiam Deo gratiorem, quam illa continent; quæ igitur causa esse potest, cur illa propitiatoria dici possent, hoc non possit?

Respondet Calvinus lib. iv. Institut. cap. 18. §. 13. illa vetera dicta esse sacrificia propitiatoria, non quod vere expiarent peccata, Deumve placarent, sed quod adumbrarent, ac significarent futurum aliquando sacrificium crucis, quo peccata vere purgarentur.

At etiam sacrificia vetera nihil aliud, quam typi, et umbra fuissent, adhuc solutio

(1) Levi. IV, 26.

Calvini non satisfaceret: nam non solius sacrificii crucis, sed etiam sacrificii Eucharistia typi, et umbra erant. Unde Augustinus quaest. 37. in Leviticum: « Illis, inquit, sacrificiis unum hoc sacrificium significabatur, in quo vera fit remissio peccatorum a cujus sacrificii sanguine in alimentum sumendo, non solum nemo prohibetur, sed ad bibendum potius omnes exhortantur. » Deinde, si illa sacrificia tantum significabant futuram purgationem, non etiam aliquo modo purgabant: falsa erunt verba Scripturae, Levit. iv. quæ sæpe repetuntur: *Offerat sacrificium et orabit Sacerdos pro peccato ejus, et dimittetur ei* (1). Et similiter falsum esset, quod legimus Job ult. Dominum placari voluisse iram suam sacrificiis. Illa igitur sacrificia non expiabant peccata quoad culpam coram Deo, quasi justificarent, et homines vere Dei amicos efficerent ex opere operato; recte enim Apostolus dicit, Hebr. 10. impossibile esse sanguine hircorum, et vitulorum auferri peccata: sed tamen expiabant maculas legales, et etiam Deum propitiabant, quoad poenas temporales, et etiam quoad culpas ex offerentium fide, cujus fidei protestationes erant sacrificia illa.

Secundum argumentum sumitur a verbis institutionis. Nam illa verba: *Hic est sanguis, qui pro vobis funditur in remissionem peccatorum*, apertissime docent, Christum obulisse in cœna sacrificium pro peccatis Apostolorum. Idem autem est sacrificium nostrum cum illo, quod in cœna oblatum fuit; jussit enim Dominus Apostolis, ut idem postea frequentarent.

Præterea, sacrificium Missæ est sacrificium applicans promissiones Testamenti novi: nam ideo etiam Luc. xxii. Testamentum novum appellatur, ut supra exposuimus. Ad inter promissiones novi Testamenti una est de remissione peccatorum, ut patet Hier. xxxii et Hebr. viii.

Denique fatentur Lutherani, vel potius contendunt, Eucharistiam institutam esse ad peccati remissionem: quare necesse est, ut peccata remittat, vel ut sacrificium, vel ut Sacramentum. Et quidem ut Sacramentum, non est proprie instituta ad peccati remissionem, sed ad vitæ spiritualis conservationem. Nam, ut Sacramentum, non potest nisi sumenti: sumens autem probare se antea jubetur, nec potest cum conscientia peccati

accedere, nisi iudicium sibi manducare velit, et bibere, I Coriath. ii. Sequitur igitur ut ad remissionem peccati instituta sit Eucharistia, ut sacrificium est. Et sane adversarii non intelligunt quid loquantur, cum Eucharistiam ad peccati remissionem institutam volunt, et tamen Sacramentum tantum, non etiam sacrificium illam esse contendunt.

Tertium argumentum sumitur ex Apostolo, qui Hebr. v. sic ait: *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, et sacrificia pro peccato* (1); ubi videmus precipuum munus Sacerdotis cujuslibet esse offerre pro peccato. Si ergo, ut in superiore libro demonstratum est, habemus in Ecclesia sacerdotium, et sacrificium: necesse est, ut ad peccata purganda illa habeamus. Præterea sicut Apostolus dicit, Hebr. x: *Ubi est horum remissio, jam non est oblatio pro peccato* (2): ita nos e contrario dicere possumus: Ubi nondum facta est remissio, adhuc relinquatur hostia pro peccato. At remissio perfecta nondum facta est, sed quotidie fit, et fiet usque ad mundi consummationem; ergo manet adhuc, et manebit usque ad mundi consummationem hostia pro peccato.

Secundo probatur testimoniis antiquorum Patrum. Jacobus in Liturgia: « Offerimus, inquit, tibi incrementum sacrificium pro peccatis nostris, et ignorantibus populi. » Justinus in Dialogo cum Triphone, dicit sacrificium vacca, quod offerebatur pro elephantiacis, fuisse figuram Eucharistia, quæ offertur pro expiatione peccatorum. Origenes homil. 13. in Leviticum, cum adduxisset verba Domini, quibus jubetur mysterium Eucharistiae conficere in memoria ejus: « Ista est, inquit, commemoratio sola, quæ propitium facit Deum hominibus. » Athanasius in sermone de defunctis, quem Damascenus citat in sermone ejusdem argumenti: « Incredula, inquit, hostia oblatio, propitiatio est. » Basilus in Liturgia non procul ab initio: « Dignos, inquit, efficit nos, qui puro corde stemus coram te, tibi ministremus, et offeramus sacrificium hoc reverendum ad abolenda delicta nostra, et pro piaculo populi tui etc. » Cyrillus catechesi 3. mystagogica, vocat Eucharistiam hostiam propitiatoriam, et postea dicit: « Christum pro nostris peccatis mactatum offerimus, ut et nobis, et illis eum, qui est benignissimus, Propitium reddamus. »

Chrysostomus lib. vi. de sacerdotio: « Sacerdos, inquit, pro universo orbe terrarum legatus intercedit, deprecatorque est apud Deum, ut hominum omnium non viventium modo, sed etiam defunctorum peccatis propitius fiat. » Idem in Liturgia: « Idoneos, inquit, nos redde ad inferenda tibi dona, et sacrificia pro peccatis nostris, et populi ignorantibus. » Idem homil. 3. in epist. ad Ephes. sæpe vocat sacrificium Eucharistia, hostiam salutarem. Denique Damascenus lib. iv. cap. 14. dicit hoc sacrificio sordes peccatorum purgari.

Ex Latinis Cyprianus in sermone de cœna Domini, dicit, Eucharistiam esse holocaustum ad purgandas iniquitates. Ambrosius lib. 1. de officiis, cap. 48. de Eucharistia loquens: « Offerit, inquit, Christus seipsum quasi sacerdos, ut peccata nostra dimittat. » Et in exhortatione ad virgines in ultimis verbis vocat sacrificium, quod in altari offertur, hostiam salutarem, per quam peccatum mundi hujus aboletur. Hieronymus in comment. cap. 1. epist. ad Titum: « Silaicis, inquit, imperatur, ut propter orationem abstineant se ab uxorum coitu: quid de Episcopo sentendum est, qui quotidie pro suis populique peccatis illibatas Deo oblaturus est victimas. Vide eundem in epist. ad Damasum de filio prodigo. Et in epist. ad Fabiolam de veste sacerdotali. Augustinus quaest. 37. in Levit.: « In multis, inquit, sacrificiis, quæ pro peccatis offerebantur, unum hoc nostrum sacrificium significatur, in quo vera fit remissio peccatorum. » Et lib. xx. de civit. Dei, cap. 23. scribit, sacrificium pro peccato offerri in Ecclesia usque ad diem Judicii, sed non ulterius, quia post eum diem non erunt, quibus peccata remitti possint; et lib. 1. contra Cresconium, cap. 25. vocat sacrificium Eucharistia, unicum sacrificium pro salute nostra. Serm. ii. de Sanctis, qui est 4. de Innocentibus, de altari loquens: « Ibi, inquit, pro peccatoribus Christi sanguis effunditur. » Gregorius lib. iv. Dialog. cap. 58.: « Hæc victima singulariter ab æterno interitu animam salvat. » Vide etiam homil. 37. Bedæ lib. iv. histor. gentis suæ, cap. 22: « Sacrificium, inquit, hoc salutare ad redemptionem valet animæ, et corporis sempiternam. »

Accedat Concilium Braecarense III, quod ante Bedæ tempora celebratum fuisse constat, can. 1. sic legimus: « Cum omne eri-

(1) Heb. V, 1. — (2) Heb. X, 18.

men atque peccatorum oblati Deo sacrificiis deleatur, quod de cetero pro delictorum expiatione Domino dabitur, quando in ipsa sacrificii oblatione erratur?»

Accedant denique omnia testimonia in sequenti controversia adducenda, quibus probabimus sacrificium Eucharistiae esse propitiatorium defunctis. Nam qui asserunt hoc sacrificium propitiatorium esse defunctis; necessario asserunt esse propitiatorium: quod nunc tantum demonstrandum suscipimus. Haec de testimoniis Patrum.

CAPUT III.

Probatum idem sacrificium esse etiam impetratorium.

Jam vero non solum propitiatorium sacrificium esse, ac pro peccatorum remissione offerri posse corpus Dominicum, sed etiam esse impetratorium omnis generis beneficiorum, ac pro his etiam rite offerri, facile probari potest testimoniis Scripturae et Patrum.

Primo, in Testamento veteri erant hostiae non solum pro delicto, sed etiam pacificae, tum pro actione gratiarum, tum etiam votivae pro beneficio aliquo impetrando, ut patet Levit. VII. et alibi passim: et David II. Reg. ult. obtulit pacificae pro peste avertenda, et impetravit. Onias obtulit hostiam salutarem pro vita temporali Heliodori, quam etiam impetravit, II. Machabaeor. III. et Hebraei Esdrae VI. immolabant hostias pro vita regis Darii, et filiorum ejus. Quare, si verum est, quod scribit Chrysostomus in Psalm. 95. Augustinus lib. I. contra advers. legis et prophet. cap. 20. et Leo serm. 8. de passione Domini omnes differentias hostiarum veterum una Eucharistiae oblatione contineri: necesse est, ut Eucharistia offerri possit, etiam pro impetrandis ejusmodi beneficiis.

Secundo, quod scribit Apostolus, I. Timot. II. faciendas in Ecclesia obsecrationes, orationes, postulationes, et gratiarum actiones, pro regibus, et omnibus, qui in sublimitate sunt, ut quietam, et tranquillam vitam agamus. exponunt sancti Patres de publicis precibus, quae fiunt in Missa: et volunt Apostolum hoc praecipisse, ut sacrificium etiam offerretur pro temporali pace. et tranquillitate Ecclesiae. Vide Augustinum in epist. 59

ad Paulinum, et commentaria Chrysostomi, Theophylacti, et Oecumenii in hunc locum, et Ambrosium lib. VI. de Sacramentis, cap. ult.

Tertio, Liturgiae omnes, Jacobi, Clementis, Basilii, Chrysostomi, non semel inter offerendum, orandum praecipunt pro pace, pro copia fructuum, et pro aliis id genus temporalibus beneficiis.

Quarto, veteres scriptores idem passim testantur, Tertullianus in libro ad Scapulam: «Sacrificamus, inquit, pro salute Imperatoris.» Et in libro de Corona militis scribit, oblationem pro natalibus fieri solitam, Cyrillus Hierosolymitanus catechesi 5. mystagogica: «Postquam confectum est, inquit, illud spirituale sacrificium, et ille cultus in-eruentus, super ipsa propitiationis hostia, obsecramus Deum pro communi Ecclesiarum pace, pro tranquillitate mundi, pro regibus, pro militibus, pro sociis, pro aegrotis, et afflictis, et in summa pro omnibus, qui egent auxilio.» Chrysostomus hom. 18. et 21. in Acta Apostolorum, et alibi saepe docet, offerri sacrificium pro fructibus terrae, proque aliis necessitatibus. Augustinus lib. XIII. de civit. Dei, cap. 8. meminit sacrificii Eucharistiae oblatis ad purgandam domum a daemonum vexatione. Prosper in libro de predicationibus Dei, cap. 6. dimidii temporis, scribit suo tempore sacrificium Missae oblatum pro daemoniaca, et rursus ea curata, iterum oblatum in gratiarum actionem. Gregorius homil. 37. in Evangelia, et Beda IV. lib. hist. Angliae, cap. 22. scribunt diversis temporibus idem miraculum configisse, ut cum sacrificium Missae offerretur pro homine captivo in alia regioneposito, et ignorante quid pro se fieret, ejus vincula divinitus solverentur ipsa hora sacrificii.

Quinto et ultimo, ratio ipsa hoc docet: nam si oblatio Eucharistiae pro peccatis dimittendis valet, certe etiam pro aliis necessitatibus, quae ex peccato ortae sunt, valere debet. Et si Deus hoc sacrificio placatus in gratiam cum inimicis suis redit, quanto facilius ob idem sacrificium adductur, ut amicis, et reconciliatis bona temporalia tribuat, si id eis utile fuerit?

CAPUT IV.

Explicatur efficientia propria sacrificii Missae.

Sequitur nunc, ut explicemus, num sacrificium Missae ex opere operato vim habeat, et simul, ut promissimus, quae sit propria efficientia sacrificii. Sunt autem tria praemitenda, ut hoc recte intelligatur. Primum est, sacrificium Missae a tribus offerri, a Christo, ab Ecclesia, a Ministro; sed non eodem modo. Christus enim offert, ut primarius Sacerdos, et offert per Sacerdotem hominem, ut per suum proprium Ministrum. Ecclesia non offert, ut Sacerdos per Ministrum, sed ut populus per Sacerdotem. Itaque Christus per inferiorem offert, Ecclesia per superiorem: Sacerdos enim quatenus talis major est reliquo populo, quippe qui, ut mediator quidam, pro populo apud Deum intercedit, nec est proprie in ea re Minister Ecclesiae, sed Christi principalis mediatoris. Ex quo etiam sequitur, ut Ecclesia non proprie sacrificii exercendo actum sacerdotalium, sed tantum offerat Sacerdoti rem sacrificandam, aut curet fieri sacrificium, aut certe consentiat in sacrificium, et voluntate, ac desiderio offerat, cum Sacerdos offert.

Ubi est etiam observandum, totam quidem Ecclesiam offerre omnia sacrificia, quae a Sacerdotibus omnibus offeruntur, sed non eodem modo. Nam aliqui solum habitualiter offerunt, qui nimirum absunt, neque de sacrificio cogitant, sed tamen habitualiter cupiunt offerri: aliqui offerunt actu, qui nimirum intersunt sacro, et actuali desiderio offerunt: aliqui praeterea offerunt etiam casualiter, quia causa sunt, ut sacrificium fiat, sive hortando, sive rogando, sive jubendo. Denique Minister ipse offert, ut Sacerdos verus, sed ministerialis.

Secundo, revocandum est ad memoriam, quod saepe dictum est in disputatione de Sacramentis in genere: illud habere vim ex opere operantis, quod vim habet ex bonitate, vel devotione ejus, qui operatur; ita ut opus multum, aut parum, aut nihil valeat, prout magna, parva, aut nulla est bonitas, et devotio operantis: qualis est valor precum, et meritum nostrorum. Illud autem habere vim ex opere operato, quod ex se valet, modo

fiat sicut lex prescribit, quidquid sit de bonitate, vel malitia operantis Ministri, ita ut opus semper idem valeat, nec fiat melius ex Ministri bonitate, neque pejus ex Ministri iniquitate. Talem esse valorem Baptismi, ne adversarii quidem hoc tempore negant, licet a vocabulo operis operati abhorreant: idem enim est Baptismus, et idem efficii, sive a bono, sive a malo Ministro conferatur. Quare controversia est: Utrum sacrificium vim habeat ex ipso opere, qualem habent Sacramenta, aut ex bonitate Ministri, qualem habent nostrae praeces.

Tertio, considerandum est valorem ex opere operato, posse duobus modis in aliquo opere inventi. Uno modo, si opus illud sit instrumentum quoddam efficienter, et immediate producens effectum, quasi per modum naturae, et hoc modo Sacramenta vim habent ex opere operato, quia actio Sacramentalis est instrumentum Dei, quod efficienter, et immediate justificat, nisi ponatur obex: nec pendet virtus hujus instrumenti a bonitate Ministri, sed a sola Dei institutione. Alio modo, si opus quidem quod fit, non sit instrumentum efficienter, et immediate producens effectum, sed tamen infallibiliter, et independenter a bonitate Ministri, moveat Deum ad effectum producendum. Exemplum esse posset in rebus humanis: si quis ignotus, vel etiam invisus principi aliquid ab eo peteret nomine alterius, cui princeps nihil negare posset: ista enim hujus hominis supplicatio infallibiliter impetrat, et tamen non habet vim ex opere operantis, id est, ex bona qualitate supplicantis, cum sit ipse ignotus, vel invisus principi.

His notatis, ponam aliquot propositiones, quibus res tota aperiat. Prima propositio: Sacrificium Missae non habet vim solum, aut potissimum ex opere operantis, sed, tamen ex opere operato. Dicimus, solum, quia negari non potest, sacrificium habere vim etiam aliquam ex bonitate, et devotione Ministri sacrificantis. Si enim caetera opera virtutum Deo placeant, quatenus ab amico aliquo suo, et ex charitate, et devotione procedunt, cur non placeat eadem ratione opus istud religionis praestantissimum? Sed negamus, hinc tantum, aut hinc potissimum vim habere sacrificium Missae: atque asserimus vim habere praecipue ex opere operato.

Quae sententia communis apud Theologos est, cum unus tantum, aut alter inventiatur, qui dissentiat: et est etiam Concilii Tridenti-

tinii, sess. 22. cap. 2. Ubi cum docet Concilium per sacrificium hoc remitti peccata, reddit causam, quia eadem est hostia, et idem offerens, qui fuit in sacrificio crucis: eadem autem est hostia, et idem offerens, qui fuit in cruce, sive Minister sit bonus, sive malus. Quæ ratio sine dubio est etiam omnium Patrum, imò et Scripturarum, ex quibus supra probatum est Christum esse, qui (at Sacerdos primarius, et sempiternus) nunc offert seipsum per manus omnium Ministrorum: quare non pendet effectus principalis hujus sacrificii ex bonitate Ministri immediati.

Secunda propositio: « Sacrificium Missæ non habet vim ex opere operato ad modum Sacramentorum. » Explicio propositionem. Non operatur sacrificium efficienter et immediate, neque est proprie instrumentum Dei ad justificandum. Id quod docet Concilium Tridentinum, sess. 22. cap. 2. ubi dicit, per hoc sacrificium peccata etiam ingentia dimitti, quia Deus hoc sacrificio placatus, gratiam et donum penitentiae concedit. Non igitur sacrificium immediate justificat, ut Baptismus, et Absolutio faciunt; sed donum penitentiae impetrat, per quod homo peccator ad Sacramentum accedere velit, et per illud justificetur. Quod idem antea docuerat S. Thomas in iv. sentent. dist. 12. quest. 2. art. 2. quest. 2. ad 4. ubi dicit, sacrificium justificare eos, pro quibus offertur, non ut causam proximam, sed donum contritionis impetrando.

Quæ sententia S. Thomæ, et Concilii, primo probatur, quia si sacrificium immediate justificaret, requireret necessario præviam dispositionem in eo, pro quo sacrificium offerretur. Quod si verum esset, non liceret sacrificium offerre pro iis, quos scimus in peccato libenter manere, nec pro obduratis, et impenitentibus: quorum tamen contrarium certissimum est: peccarent etiam, qui pro se sacrificium offerri peterent, nisi simul se ad gratiam recipiendam præpararent: quod falsum esse, nemo dubitat.

Secundo probatur ex sacrificio crucis. Non enim majorem vim habere potest sacrificium Missæ, quam sacrificium crucis, cum sacrificium Missæ vim suam habeat a sacrificio crucis. Sacrificium autem crucis non efficienter, et immediate justificavit, sed tantum impetratorie, et meritorie, alioqui omnes homines continuo justii effecti essent, cum Dominus pro omnibus hominibus se Deo in sa-

cificium obtulerit. Præterea, quod non est in re, non potest efficienter operari. Sacrificium crucis modo non est in re, sed solum in mente Dei, proinde non operatur efficienter. Ut igitur sacrificium crucis non justificavit immediate peccatores, sed placavit Deum, et impetravit, ut per debita media peccatores ad salutem perducerentur: sic etiam sacrificium Missæ non justificat homines immediate, sed impetrat, ut ex merito sacrificii crucis detur hominibus gratia, et donum penitentiae.

Tertio probatur, quia ad peccatum immediate tollendum, instituta sunt Sacramenta Baptismi, et Penitentiae: illud pro infidelibus, hoc pro fidelibus; sive illud pro originali, hoc pro actuali diluendo: non igitur credibile est ad eundem prorsus effectum institutum esse aliud medium, sive aliam causam a Deo, qui omnia facit in numero, pondere, et mensura.

Tertia propositio: « Sacrificium Missæ vim habet per modum impetrationis: et ejus propria efficientia est impetrare. Probatur primo, quia hæc est efficientia sacrificii in genere, et proinde hujus etiam sacrificii: sacrificium enim proprie orantis, et supplicantis est, et ad orationem juvandam adhibetur. Ut enim pulchre explicat Gregorius Nyssenus in II. orat. in orationem Dominicam, προσευχή, id est, oratio, dicitur ab εὔχῃ, id est, votum, quia solet præmitti vota, id est, promissiones, et oblationes ante orationem, ut oratio facilius impetret, unde est illud Virgilio:

Etena, cessus in vota, præcesque?

Quare sicut oratio, licet possit esse meritoria, quatenus fit ab homine justo, et ex charitate, et simul etiam satisfactoria, quatenus est opus laboriosum: tamen ex se, et ex proprio officio impetratoria est: sic etiam sacrificium, quod est quedam oratio, ut sic dicam, realis, non verbalis, proprie impetratorum est.

Secundo probatur, quia sacrificium Missæ præcipuam vim habet, ut a Christo summo Sacerdote offertur. Christus autem nunc, nec mereri, nec satisfacere potest, sed solum impetrare: igitur impetratio, propria est hujus sacrificii vis, et efficientia.

Atque hinc tria sequuntur, quæ ad rem hanc illustrandam non parum faciunt. Pri-

mum est, discrimen esse inter sacrificium Missæ, et sacrificium crucis, quatenus a Christo utrumque oblatum est. Nam sacrificium crucis fuit meritorium, satisfactorium, et impetratorium vere, et proprie, quia Christus tunc mortalis erat, et mereri, ac satisfacere poterat: sacrificium Missæ, ut dixi, proprie solum est impetratorium, quia Christus nunc immortalis, nec mereri, nec satisfacere potest. Cum autem dicitur propitiatorium, vel satisfactorium, id est intelligendum ratio rei quæ impetratur. Dicitur enim propitiatorium, quia impetrat remissionem culpæ; satisfactorium, quia impetrat remissionem penæ; meritorium, quia impetrat gratiam beneficiendi, ac merita acquirendi. Quamquam non negaverim, dici etiam satisfactorium, quod ex Christi institutione per sacrificium hoc applicetur ejusdem Christi passio ad penas tollendas, seu vivendum, seu mortuorum, quæ post culpam remissam aliquando remanent, vel in hac vita, vel in purgatorio luenda.

Secundum est, ad sacrificium Missæ, licet non sit necessaria bonitas Ministri offerentis, tamen aliquis offerentis bonitatem necessario requiri. Sacrificium enim, cum ad impetrationem tendat, et simile sit orationi, sine dubio non potest placere, nec impetrare, nisi offerens placeat: unde dicitur, Gen. iv. *Respectu Deus ad Abel, et ad munera ejus.* Neque obstat, quod in sacrificio Missæ, res ipsa, quæ offertur, ex se Deo gratissima est. Nam non res illa, sed rei illius oblatio proprie sacrificium est: sacrificium enim est actio, non res permanens. Porro licet res ipsa placeat ex se, tamen oblatio rei non placet, nisi offerens placeat, ac præsertim Deo, cujus sunt omnia, et qui nulla re indiget. Unde in Evangelio plus placuit Deo oblatio duorum minutorum a sancta vidua facta, quam oblationes multorum aureorum numerorum ab hypocritis, et superbis factæ: quamvis cæteris paribus gravior sit oblatio rei præstantioris, et proinde gratissima oblatio corporis Domini, rei videlicet omnium præstantissime.

Tertium est, sacrificium Missæ, ut a Christo offertur, vim habere ex opere operantis, sed infallibiliter, quia placet ex bonitate offerentis Christi, quæ semper est eadem, et nec minui, nec crescere potest. Ut autem offertur ab homine, vim habere ex opere operato: quia placet Deo, etiamsi homo, qui offert, Deo non placeat. Itaque quod est opus ope-

rantis respectu Christi: est opus operatum respectu Ministri. Absolute tamen cum dicitur Missa vim aliquam habere ex opere operantis, semper intelligitur de valore, quem habet ex bonitate Ministri, quia ipse est, qui proprie operatur: Christus enim non operatur, nisi per ministrum.

Quarta propositio: « Valor sacrificii Missæ finitus est. » Hæc est communis sententia Theologorum, et probatur apertissime ex usu Ecclesie. Nam si Missæ valor infinitus esset, frustra multæ Missæ, præsertim ad rem eandem impetrandam offerrentur. Si enim una infiniti valoris est, certe ad omnia impetranda sufficere, et quorsum igitur alia? Et confirmatur ex sacrificio crucis, quod non alia de causa unum tantum fuit, neque unquam repetitur, nisi, quia illud unum infiniti valoris fuit, et pretium acquisivit pro omnibus peccatis præteritis, et futuris remittendis.

Sed licet res ipsa certa sit, causa tamen non est adeo certa: mirum enim videtur, cur valor sacrificii hujus sit finitus, cum idem sit hoc sacrificium cum sacrificio crucis: et cum ipsa hostia, et offerens Christus, infinito modo sint Deo gratia. Videntur mihi, salvo meliore judicio, tres esse causæ hujus rei. Prima sumitur ex parte hostiæ, quæ offertur. Nam in sacrificio crucis destruebatur ad honorem Dei, ipsum esse naturale Christi in forma humana; in sacrificio Missæ destruitur tantum esse Sacramentale: nobilissimum autem est; et magis pretiosum, esse Christi naturale: quam Sacramentale. Cæterum hæc ratio solum demonstrat majoris valoris fuisse sacrificium crucis, quam sacrificium Missæ, sed non reddit causam, cur hoc sit finitum, et illud fuerit infinitum. Non enim est infinita distantia inter esse Christi naturale, et Sacramentale: neque infiniti valoris fuit sacrificium crucis, quia in eo destruebatur esse naturale humanitatis Christi; sed quia cum destructione sponte patiebatur, et in sacrificio offerebat Filius Dei, qui vere est infinite Deo gratus, cum et ipse sit verus Deus.

Secunda igitur ratio efficacior est, quæ sumitur ex parte offerentis. Nam in sacrificio crucis, offerens est ipsa persona Filii Dei per se; at in sacrificio Missæ offerens est Filius Dei per Ministrum. Multum autem interest inter actionem Filii Dei per se, et per Ministrum: illa enim est actio immediate producta a divino supposito, ista ab humano. Quare

licet multo sit gratior actio Ministri quatenus fit in persona Christi, quam si fieret in persona propria: tamen sine comparatione est gratior illa, quae fit immediate ab ipso Christo. Quemadmodum inter homines, multo plus valet apud principem aliquem postulatio legati, nomine sui principis, quam nomine proprio: tamen multo adhuc magis valet postulatio ipsius principis, si ipsemet ore suo aliquid peteret.

Tertia ratio sumitur ex ipsa Christi voluntate. Nam etiamsi posset Christus per unam oblationem sacrificii incruenti, sive per se, sive per Ministrum oblatis, quaelibet a Deo, et pro quibuscumque impetrare, tamen noluit petere, nec impetrare, nisi ut pro singulis oblationibus applicaretur certa mensura fructus passionis suae sive ad peccatorum remissionem, sive ad alia beneficia, quibus in hac vita indigemus. Cur autem id voluerit, non est nostrum curiosius inquirere. Videtur tamen id voluisse, tum ut hoc modo frequentaretur hoc sanctum sacrificium, sine quo religio consistere non potest: tum etiam, quia id requirebat ordo divinae providentiae. Quae est etiam causa, cur Christus assidue interpellat pro nobis in caelo, cum tamen videatur, unica interpellatione potuisse omnia statim impetrare: et similiter cur pretium infinitum, quod in cruce acquisivit, quo totus mundus continuo salvari potuisset, non nisi quibusdam, et in certa mensura applicari voluerit: horum enim omnium causa est, quia voluit Christus omnia fieri secundum ordinem divinae providentiae

CAPUT V.

Solvuntur objectiones adversariorum.

Nunc objectiones diluende sunt, quae ab adversariis contra efficaciam sacrificii propitiatorii, et impetratorii fieri solent. Ac primum arguenda haereticorum praecipua, jam soluta sunt in libro superiore: illi enim omnia confundunt.

Unum superest Lutheri argumentum ex lib. *de Captiv. Babil.*: «Baptismus unius non prodest alteri, nec potest unus pro alio baptizari: ergo nec sumptio Eucharistiae potest ab uno pro alio fieri. Non igitur Missa est sacrificium propitiatorium, quia si ita esset, Missa et Communio unius, alteri prodesset.»

Respondeo: Multum interest inter Sacramenti susceptionem, et sacrificii oblationem. Susceptio enim Sacramenti ad sanctificandum suscipientem ordinatur, et ideo non sanctificat, nisi suscipientem: at oblatio sacrificii ordinatur ad impetrandum beneficia iis omnibus, pro quibus offertur. Quare sacrificium, ut supra diximus, simile est orationi, quod attinet ad efficientiam: oratio enim non solum prodest oranti, sed etiam iis, pro quibus oratur. Ex his colligimus, manducationem Eucharistiae, quae fit a Sacerdote ut est Sacramenti susceptio, soli sumentis prodesse: ut autem est sacrificii consummatio, prodesse illis omnibus, pro quibus oblatum est sacrificium.

Secundo obijciunt alii, atque inter eos Kemnitius in ii. par. Examinis, pag. 405. et 861: «Si Missae sacrificium propitiatorium esset, ac peccata remitteret: utile esset non accedere ad Sacramenta pro remissione peccatorum percipienda. Nam remissio peccatorum per unam Missam ab alio dictam sine ullo labore, et periculo haberetur: per Sacramenta autem non nisi cum labore, et periculo haberi potest.

Respondeo: Si Missa immediate peccata remitteret, argumentum aliquid concluderet. At non hoc docemus, sed tantum per Missae sacrificium impetrari donum poenitentiae, quo homines peccatores moveantur ad Sacramenta desideranda, et quaerenda, in quibus justificentur, ut supra diximus.

Tertio, posset aliquis contra solutionem datam ab experimento argumentum ducere. Nam saepe dicuntur Missae pro peccatoribus, qui tamen non recipiunt donum poenitentiae: non igitur Missa praesertim ex opere operato, confert donum poenitentiae. Et idem argumentum fieri potest contra vim hujus sacrificii ad cetera beneficia obtinenda: non enim semper obtinentur ea, pro quibus Missae sacrificium offertur.

Respondeo: Missae sacrificium cum pro peccatoribus offertur infallibiliter impetrat novum, ac certum auxilium divinum, quo peccatores ad poenitentiam perducantur, sed illud auxilium varie operatur, pro varia hominum dispositione. Nam si is, pro quo Missa offertur, dispositus est ad contritionem, efficietur in illo vi novi auxilii contritio, quae proprie donum poenitentiae est: et hoc est, quod dicunt Concilium Tridentinum, et S. Thomas supra citati: si vero non sit dispositus, efficietur in illo homine nova qua-

dam dispositio, sed quae sine suo frustrabitur, si ille ex arbitrii libertate vocationem Dei rejiciat. Itaque non est mirum, si peccatores non semper convertantur, pro quibus Missae sacrificium offertur, cum tamen sine dubio semper juventur. Adde, quod non est necessarium, ut effectus sacrificii continuo existat: sed solum ut Deus auxilium, et gratiam det, quando ipsi opportunum videbitur. Nam etiam sacrificium crucis non continuo habuit suum effectum: et oratio S. Stephani. Pauli conversionem impetravit, sed futuram tempore a Deo determinato.

Quod autem attinet ad temporalia beneficia, multa possunt esse cause, cur non continuo obtineantur, licet infallibilis sit efficacia sacrificii. Nam *ut* ea Deus non largitur, quia non esse utilia ad salutem aeternam intelligit, vel differt, ut opportuniore tempore illa concedat, vel denique indigni sunt pro quibus sacrificium offertur, ut temporalia illa beneficia accipiant, et contra dignissimi, qui severissime castigantur. Nam etiamsi sacrificium offeratur ad Deum placandum etiam indignis, tamen aliquando majora sunt hominum demerita, quam ut Deus uno, vel altero sacrificio placari possit: siquidem, ut diximus, finitus ac limitatus est Missae valor.

CAPUT VI.

Sacrificium Missae omnibus viventibus prodest.

Tertia sequitur questio, pro quibus sacrificium Missae offerri debeat, aut possit: Sunt autem sex hominum genera, de quibus dubitari posse videtur. Alii enim adhuc vivunt, alii mortui sunt: qui vivunt, aut sunt membra corporis viva, aut mortua, aut nullo modo, id est, aut sunt justi, aut peccatores, sed fideles, aut denique impii, et infideles: eorum qui mortui sunt, alii in purgatorio, alii in caelo jam degunt, alii etiam apud inferos aeternis suppliciis addicti sunt.

Et de iis quidem, qui vivunt intra Ecclesiam, et de iis, qui sunt in gehenna, id est, de primis et ultimis, nulla controversia est. Nam pro iis omnibus, qui sunt intra Ecclesiam, sive justis, sive peccatores sint, Catholici omnes docent, sacrificium offerri posse,

imo etiam reipsa quotidie offerri: dicimus enim in Canone, pro omnibus Orthodoxis, et Catholicis, atque Apostolicis fidei cultoribus nos offerre. Haeretici autem nihil habent peculiare, quod de hac re dicant.

Pro iis autem qui sunt in gehenna, certum est, sacrificium offerri non posse: neque id ulli aut haeretici, aut Catholici negant: nam damnatorum ad gehennam, et culpe, et poenae sunt irremissibiles. Quare Augustinus ex professo docet, lib. I. de origine animae, cap. IX, et XI. sacrificium offerri non posse pro defunctis parvulis sine Baptismo, et in Enechirido, cap. CIX. et CX. dicit, nihil prodesse damnatis sacrificium, si pro eis offeratur. Sed de hac re plura diximus in ii. lib. de purgatorio, cap. ult.

De iis qui vivunt, et extra Ecclesiam sunt, facile res explicari potest. Nam in sumis constat eis saltem indirecte sacrificium prodesse, et pro eis etiam indirecte offerri posse. Dum enim offerimus sacrificium pro Ecclesia Catholica propaganda, unienda, purganda, quod certum est licere, simul indirecte offertur pro conversione infidelium, et haereticorum. Praeterea in libris nostris Missalibus exstat Missa propria ad tollendum schisma: ubi licet pro Ecclesiae pace sacrificium offeratur, tamen implicite offertur pro schismaticis, ut videlicet convertantur. Denique in oblatione calicis, dum pro totius mundi salute orare jubemur, certe aliquo modo pro infidelibus etiam oramus.

Deinde certum est, etiam ex natura rei, si nulla sit prohibitio Ecclesiae, licere offerre pro ejusmodi hominibus. Nam sacrificium crucis pro omnibus fuit oblatum: cur igitur non possit etiam Missa pro omnibus offerri? Deinde, in antiqua Ecclesia offerebatur pro principibus et regibus, qui tamen erant omnes infideles: quod enim Apostolus ait, I Timoth. ii: *Volo igitur fieri orationes etc.* (1) communiter a Patribus exponitur de orationibus, quae fiunt in sacrificio. Et Chrysostomus expresse homil. vi. in hanc epistolam, dicit pro rege gentili esse offerendum. Et Tertullianus in libro ad Scapulam: «Sacrificamus, inquit, pro salute Imperatoris. Et in lege veteri, ut supra ostendimus, sacrificabatur pro vita regis Darii, et filiorum, I Esdrae vi. et in II lib. Machabaeor. cap. iii. pro salute Heliodori gentilis. Praeterea Clemens lib. viii. constitutio, cap. xviii. docet,

(1) I Timoth. V. 1.

Apostolos obtulisse sacrificium Eucharistiae pro regibus sui temporis, necnon pro Catechumenis, et pro reductione eorum, qui versabantur in errore. Et in Liturgia Jacobi fit expressa oratio pro extirpatione haereticorum. Chrysostomus, et Basilius in Liturgia similiter orant pro toto orbe terrarum, et nominatim pro errantibus; ut revocentur ab errore. Chrysostomus praeterea lib. vi. de sacerdotio, dicit sacerdotem sacrificantem orare pro peccatis omnium hominum, ut ih̄s Deus propitius fiat; et in homil. de Adam et Eva dicit, Sacerdotes publice orare pro infidelibus, haereticis, Iudeis, Catechumenis, etc. In ordine Romano, ubi describitur scrutinium tertium, quod agitur Feria iv. post Quartam Dominicam Quadragesimae, instituitur Missa priora pro Catechumenis, et infra actionem in illis verbis: « Hanc igitur oblationem servitutis nostrae etc. » expresse additur eam offerri pro Catechumenis. Non igitur dubitari potest, quin absolute liceat sacrificium offerre pro iis, qui sunt extra Ecclesiam.

Neque his repugnat, quod ait Augustinus lib. i. de orig. animae, cap. ix: « Quis offerat sacrificium corporis Christi, nisi pro iis, qui sunt membra Christi? » Nam ut recte respondit ad hanc objectionem S. Thomas in iv. distinct. xii. quaest. ii. art. ii. quaest. ii. ad iv. id intelligi debet de iis, qui sunt membra Christi, actu vel potentia: tunc enim offertur etiam pro membris Christi, quando offertur pro aliquibus, ut fiant membra Christi. Adde, quod Augustinus non loquitur eo loco, nisi de defunctis: et quia defuncti aut sunt membra Christi actu, aut nullo modo, ideo absolute dicere potuit, non posse offerri pro defunctis, nisi sint membra Christi.

Sed quamvis haec ita se habeant, prohibuit tamen Ecclesia cap. A nobis, de sententia excommunicationis, publice orare pro excommunicatis, et consequenter pro haereticis, qui sunt omnes excommunicati: proinde etiam prohibuit, sacrificium pro eis directe, et expresse offerri; sacrificium enim semper est publicum.

Sed quaeret aliquis, utrum ubi rex infidelis est, ut in Graecia, ubi Turca dominatur, et in India, in Japone, apud Sinas, ubi ethnici regnant, liceat sacerdotibus, qui ibi sunt, expresse offerre pro rege. Respondeo: Existimo licere, modo rex ille non sit excommunicatus, ut sunt reges haeretici; sed

paganus, sive Ethnicus. Nam haec traditio, imo et constitutio Apostolica est, ut paulo ante ostendimus; neque exstat, quod sciam, ulla Ecclesiae manifesta prohibitio.

Rursus aliquis petet, utrum liceat hoc tempore sacrificium offerre pro haereticorum, sive infidelium aliorum conversione: ratio dubitandi est, quia tota Liturgia Latinae Ecclesiae, quae nunc est in usu, refertur ad fideles, ut patet ex precibus oblationis, tum extra, tum intra Canonem. Respondeo: Existimo id licere, modo nihil addatur ad Missam, sed solum per intentionem sacerdotis applicetur sacrificium conversioni infidelium, sive haereticorum; id enim multi faciunt viri pii, et docti, quos reprehendere non possumus, neque exstat expressa Ecclesiae prohibitio. Tutissimum tamen est, quod alii faciunt, qui intentionem suam ita moderantur, ut directe intendunt, offerre pro augmento, unitate, et pace illius Ecclesiae, quae inter haereticos, vel ethnicos conversatur: qui enim ita offerunt, eundem habent effectum, quem superiores. Non enim potest augeri, et uniri, ac pacificari Ecclesia in illis locis; nisi convertantur infideles, aut haeretici: et simul horum intentio conformior est Ecclesiastico ritui, quam superiorum.

CAPUT VII.

Sacrificium Missae pro defunctis in purgatorio degentibus, rite offertur.

De mortuis duae sunt cum haereticis hujus temporis controversiae. Una de iis, qui sunt in purgatorio. Altera de Beatis.

Quod attinet ad priorem, haeretici omnes in superiore controversia nominati, et iisdem in locis, maxime detestantur sacrificia pro defunctis; nec tamen habent nisi levisimum argumentum, quod videlicet Christus dixerit: *Accipite et manducate*, cum de usu Eucharistiae loqueretur; mortui autem neque accipere, neque edere valeant. Hoc enim argumentum, et Calvinus in Antidoto artificum Parisiensium, et Kemnitius in ii. par. Examinis Concilii Tridentini in ultimo argumento, et alii passim objiciunt; quod tamen nihil concludit. Nam quod mortui non manducant, probat eos non posse participare de carnibus sacrificii, non autem probat non posse eos participare fructum sacrificii: si-

quidem Job, pro absentibus filiis, et Judaei pro rege Babylonis similiter absente, non inutiliter sacrificabant. Et Dominus cum ait: *Accipite et manducate*, loquebatur iis, quibus Sacramentum porrigebat, non autem iis omnibus, pro quibus sacrificium offerrebat: nam ibidem habemus, sanguinem Domini oblatum pro illis, et pro multis.

Nos igitur certissimam veritatem confirmare aggrediamur. Primo ex Testamenti veteris consuetudine, et ex ipsa Scripturae auctoritate. Nam in II lib. Machab. cap. xii. Judas Machabaeus jussit offerri sacrificium pro peccatis mortuorum: et Scriptura hoc factum laudans, aperte dicit: *Sancta, et salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur* (1).

Scio quid adversarii respondere soleant, librum non esse canonicum, sed haec est antiqua canilena, et a nobis duobus in locis refutata, lib. i. de verbo Dei, et lib. i. de Purgatorio. Sed esto, non esset liber canonicus, quis tamen negaverit historicum esse antiquissimum, et bonae fidei, non minus quam Josephum aut Sallustium? Quod igitur narrat, de facto Judae, et Hebraeorum consuetudine in sacrificiis pro mortuis offerendis, nulla causa est, cur putetur non esse verum; nam si idem Josephus narraret, aut quivis alius bonae fidei auctor, nemo non crederet. Habemus igitur, ut minimum, illam fuisse Ecclesiae antiquae consuetudinem, quam bonam, et laudabilem fuisse vel ex eo probatur, quod neque a Christo, neque ab Apostolis, neque ab ullo Concilio, ullisve doctoribus, nisi Ecclesiae hostibus, fuerit reprehensa. Adde, quod Augustinus, quem sane tutius sequimur, quam Calvinum, libro de cura pro mortuis, cap. i. et lib. de origine animae, cap. xi. ex hoc loco probat, defunctis prodesse sacrificia pro eis oblata.

Secundum argumentum sumimus ex consuetudine Ecclesiae Catholicae universae. Nam ut scribit Epiphanius in compendiarum doctrina, et Augustinus lib. de cura pro mortuis, cap. 4. et ult. et serm. xxxiv. de verbis Apostoli; Ecclesiae universae in sacrificio Missae pro defunctis orat. Id quod etiam patet ex omnibus Liturgiis, Jacobi, Clementis, Basili, Chrysostomi, Ambrosii, et ceteris. Ac denique patet ex Conciliis omnium provinciarum, in quibus fit mentio sacrificii pro defunctis, tamquam recepti, et usitati. Vide

pro Africa Concilium III. Carthaginense, cap. 29. et IV. cap. 79. pro Hispania Bracarense I. cap. 34. et 39. pro Gallia Cabilonense, ut habet canon. Visum est, de consecrat. dist. i. pro Germania, Wormatiense cap. 10. pro Italia Concilium vi. sub Symmacho, pro Graecia, cap. 69. capitulorum ex Graecis Synodis collectorum a Martino Bracarense Episcopo. Ex quo refellitur mendacium Kemnitii; Kemnitius enim in iii. par. Examinis Tridentini Concilii in tractatu de purgatorio, scribit consuetudinem sacrificandi pro mortuis, fuisse quidem alicubi, sed non in tota Ecclesia.

Tertium argumentum sumitur ab Apostolica traditione. Nam constat hunc ritum sacrificandi pro peccatis mortuorum, ab Apostolis ad nos manasse: id enim aperte docet Rabanus lib. ii. de Institut. Clericorum, cap. 44. et ante eum Isidorus lib. i. de officiis divinis, cap. 48. et ante Isidorum Chrysostomus homil. 69. ad populum Antiochenum: « Non temere, inquit, haec ab Apostolis sancta fuerunt, ut in tremendis mysteriis defunctorum agatur commemoratio: sciunt enim illis inde multum contingere lucrum, multam utilitatem. » Idem habet homil. 3. in epist. ad Philipp. Idem docent Gregorius Nyssenus, et alii, quos citat Damascenus in oratione pro defunctis. Idem aperte colligitur ex Liturgia Jacobi, qui Apostolus fuit, et Clementis, qui ea scripsit, quae ab ore Apostolorum accepit.

Denique idem probatur ex regula sancti Augustini lib. iv. de Baptismo, cap. 24. quae est, ut id certissimum credatur ex Apostolica traditione descendere, quod in omni Ecclesia servatur, nec in aliquo Concilio institutum, sed semper servatum, et retentum est. Talem autem esse hunc ritum, negari non potest. Nam in omni Ecclesia servari, jam supra ostendimus, in nullo autem Concilio institutum, sed semper servatum fuisse, patet ex testimoniis antiquissimis Potrum eorum, qui omnia Concilia praecesserunt, ubi fit mentio de sacrificiis pro defunctis. Primum enim Concilium, in quo mentio hujus rei habetur, est Carthaginense III. quod celebratum est circa annum Domini 417. At sacrificii pro defunctis meminit Eusebius Caesariensis lib. iv. de vita Constantini, qui fuit centum annis antiquior Concilio Carthaginensi; meminit etiam Tertullianus

(1) II Macch. XII, 46.

in lib. de corona militum, qui fuit ducentis annis eo Concilio antiquior; meminit denique Clemens lib. 8. constit. cap. 19. qui trecentis annis idem Concilium præcessit.

Ad hoc argumentum multum laborat, ut respondeat Kemnitius loco cit. ac primum fatetur Chrysostomum dicere, hunc ritum ab Apostolis esse institutum. Deinde falsam esse Chrysostomi sententiam conatur ostendere. Primo, quia in nulla divina Scriptura reperitur ista Apostolica constitutio. Secundo, quia Hieronymus, et Gregorius dicunt solam orationem Dominicam adhibuisse Apostolos ad consecrationem. Tertio, quia Tertullianus de corora militis, scribit hunc ritum ex consuetudine fluxisse.

At nos etiam solum Chrysostomum habere, mallems illi, quam Kemnitio credere; plus enim multo valet illius auctoritas, quam omnia hujus argumenta. Nam quod dicit in scripturis id non reperiri, quis negat? Neque enim nos ad Scripturam, sed ad traditionem non scriptam Apostolorum referimus hanc eorum constitutionem: et ad ejusmodi traditiones certo investigandas, valet regula S. Augustini.

Quod ex Hieronymo, et Gregorio allegatur, partim est verum, partim falsum, et totum impertinens: verum est Gregorium id dicere, sed falsum quod a Hieronymo idem dicatur. Hieronymus lib. 3. cont. Pelagianos, dicit Christum Apostolos docuisse, ut in sacrificio Eucharistiae recitarent orationem Dominicam sed non dicit eam solam. Est autem totum impertinens, tum quia poterant Apostoli primo tempore solam orationem Dominicam adhi bere post consecrationem, deinde alio tempore addere alias preces; tum etiam quia sine ulla certa prece poterant offerre sacrificium pro defunctis; ad hoc enim sola interior mentis intentio abunde sufficit.

Quod denique addit Kemnitius de Tertulliano, ex eodem auctore refellitur. Tertullianus enim non dicit hunc ritum sacrificandi pro mortuis ex consuetudine primum fluxisse, sed ex consuetudine retentum, et confirmatum, quod ex Apostolica traditione descenderat: « Traditio, inquit, est auctrix, consuetudo confirmatrix, et fides observatrix. » Adde, quod Tertullianus non loquitur de sacrificio pro defunctis absolute, sed de sacrificio annuo. Quare potuit fieri, ut illud annuum ex aliquorum consuetudine manarit: sed hoc ipsum est argumentum,

jam tunc usu receptum, ut pro defunctis sacrificaretur. Et quamvis non aperte dicat Tertullianus, traditionem hanc esse Apostolicam, tamen neque id negat: et ex regula Augustini colligitur necessario esse Apostolicam.

Quartum argumentum sumitur ab hæresi Aerii, quæ publice in Ecclesia damnata fuit. Aerius enim docebat non esse pro mortuis sacrificium offerendum; quam hæresim cum Ecclesia antiqua, quæ etiam adversariorum testimonio vera Ecclesia erat, damnavit, simul omnes Lutheranos, et Calvinistas damnavit.

Pupugit hoc argumentum valde Philippum, et ideo in Apologia Confessionis Augustanae in disputatione de vocabulis Missæ prope extrema, mendacii medicamentum vulnere adhibendum curavit: « Falso, inquit, citant adversarii contra nos damnationem Aerii, quem dicunt propterea damnatum esse, quod negaverit in missa oblationem fieri pro vivis, et mortuis. » Et infra: « Epiphanius testatur Aerium sensisse, quod orationes pro mortuis sint inutiles, id reprehendit; neque nos Aerio patrocinamur. » Hæc ille; ubi duo insignia mendacia sunt.

Unum quod Lutherani non patrocinentur Aerio neganti orationes pro mortuis esse utiles. Nam quis, queso, Lutheranorum non oppugnat purgatorium? quis non irridet orationem pro mortuis?

Alterum, quod Aerius negaverit orationes non autem oblationes pro defunctis; quod mendacium disertis verbis Epiphanius, Augustinus, et Damasceni, trium sanctissimorum testium confutabit. Epiphanius hæresi 75. subobscurè indicat Aerium negasse commemorationem mortuorum inter sacra mysteria, sed in alio libro qui inscribitur Anacaphalæosis, id est, recapitulatio omnium hæresum, sic ait: « Aerius multa contra Ecclesiam docuit, fide quidem existens Ariarius perfectissimus, verum amplius docet, non oportere offerre pro iis, qui obdormierunt. » Augustinus in lib. de hæresibus, cap. 53. dicit Aerium propria dogmata addidisse, et inter ea primo loco numerat, orare, vel offerre pro mortuis oblationem non operere. Damascenus in lib. de centum hæresibus: « Negat, inquit, Aerius quidquam esse pro mortuis offerendum. »

Quintum argumentum sumitur a probatissimorum Patrum testimonio Græcorum et Latinorum. Tertullianus in lib. de corona

militum: « Oblationes, inquit, pro defunctis, pro natalitiis annua die facimus. » Similia habet in lib. de Monogamia, et in exhortatione castitatis, et in ii. lib. ad uxorem.

Cyprianus lib. i. epist. 9. « Episcopi, inquit, antecessores nostri, religiose considerantes, et salubriter providentes censuerunt, ne quis frater excedens, ad tutelam vel curam clericum nominaret, ac si quis hoc fecisset, non offerretur pro eo, nec pro dormitione ejus, sacrificium celebraretur. »

Eusebius Cæsariensis lib. iv. de vita Constantini, cap. 71. ex versione Christophoroni, scribit Constantinum consecutum quod optaverat, ut sepeliretur in Basilica Apostolorum, et jam frui communionem orationum, quæ ibi funduntur, et mystici sacrificii.

Cyrillus Hierosolymitanus catech. 5. mystagogica: « Maximum, inquit, esse credimus animarum juvenum, pro quibus offertur obsecratio sancti illius, et tremendi, quod in altari positum est, sacrificii. »

Ambrosius in lib. ii. epist. 8. ad Faustinum de obitu sororis: « Haque, inquit, non tam deplorandam, quam prosequendam orationibus reor, nec mœstificandam lacrymis tuis, sed oblationibus animam ejus Domino commendandam. Vide orationes de obitu Theodosii, Valentiniani, et Satyri, in quibus omnibus se pro animabus eorum sacrificatarum pollicetur.

Ephrem in testamento suo, quod exstat in i. tomo Surii, rogavit, sacrificium altaris pro anima sua offerri. Epiphanius in compendiarie doctrina, ponit inter dogmata Ecclesiae, orare pro defunctis, et pro eisdem perficere divinum cultum, et mysteriorum dispensationem. Chrysostomus jam supra citatus est, cujus sunt apertissima testimonia homil. 69. ad populum, et homil. 3. in epist. ad Philip. Augustinus in singulis fere tomis operum suorum hujus ritus meminit, tomo i. lib. ix. Confess. cap. 12. et 14. tomo ii. epist. 64. ad Aurelium, tomo 3. in Enchiridio, cap. 110. tomo 4. lib. de cura pro mortuis, cap. 18. tomo v. lib. 20. de civil. Dei, cap. 9. tomo vi. lib. de sancta Virginitate, cap. 45. tomo vii. libro de origine animæ primo, cap. 9. et 11. tomo ix. tract. 84. in Joan. tomo x. serm. 17. et 34. de verbis Apostoli.

Possidius in vita B. Augustini scribit, pro ejus morte sacrificium Deo fuisse oblatum. Vide Gregor. lib. iv. Dialog. cap. 55. et Theophylactum in cap. 12. Lucae, et Da-

masenium in orat. pro defunctis, et Bedam lib. iv. histor. cap. 22. et lib. v. cap. 13.

Ex his testimoniis cognosci potest, quam sint levia, et inepta, quæ adversarii ad Patrum testimonia respondere solent. Aliqui enim contendunt nos non habere usi testimonia Gregorii et recentiorum, ad probandum sacrificium pro defunctis: ita Melancthon in Apologia Confessionis Augustanae, in artic. de Missa.

Alii concedunt nos habere testimonia etiam Augustini et Epiphani, sed non antiquiora: ita Kemnitius in 3. par. Exam. loco cit. At nos citavimus plurimos Patres, non solum Gregorio, sed etiam Augustino, et Epiphaniio antiquiores, ut Ambrosium, Ephrem, Nyssenum, Cyrillum, Eusebium, Cyprianum, Tertullianum.

Alii contendunt Patres loqui de sacrificio precum, aut elemosinarum, non de sacrificio corporis Domini, cum dicunt offerre sacrificium pro defunctis: ita exponit loca Tertulliani et Cypriani Kemnitius loco citato, et loca Augustini Georgius Major in refutatione profanationis cœnæ. At falluntur apertissime; nam Cyprianus lib. i. epist. 9. citata, dicit sacrificium celebrari pro defunctis in altari. Augustinus autem distinguit tria, quæ offeruntur pro defunctis, et omnia dicit prodesse, elemosynas, preces et sacrificia, ut in Enchirid. cap. 110. et serm. 34. de verbis Apostoli, et lib. de cura pro mortuis, c. 18. Item dicit offerri pro mortuis sacrificium precii nostri, lib. ix. Confess. cap. 12. et sacrificium corporis, et sanguinis Domini, lib. i. de orig. animæ, cap. 9. et 11. et sacrificium mediatoris, quest. 1. ad Dulcimum; et sacrificium altaris, lib. de cura pro mortuis, cap. 18.

Sed Kemnitius occurrit, ac dicit, in celebratione quidem Eucharistiae consuevisse commemorari mortuos, sed non in eum finem, ut oblatio Eucharistiae esset propitiatio pro peccatis mortuorum; verum ut eo tempore adhiberetur confessio, et testificatio illius articuli: « Communionem Sanctorum », ut nimirum profiteamur ad corpus Christi, et Ecclesiae pertinere tum viventes, tum mortuos.

At hoc est merum figmentum. Nam Cyrillus, Chrysostomus, Ambrosius, Augustinus, et alii citati, clare dicunt, multum prodesse animabus defunctorum ad refrigerium sacrificium Eucharistiae: et Augustinus in Enchirid. cap. 110. utitur voce propitia-

tionis, cum ait: « Pro non valde malis, propitiatio est. » Et demique idem Augustinus, ubicumque agit de hac re, semper distinguit sanctos, præcipue Martyres, ab aliis fidelibus defunctis, ac dicit utrosque in sacrificio altaris commemorari, sed Sanctos, ut ipsi pro nobis orent, alios autem ut nos pro illis oremus. At si solum ea commemoratio, testificatio esset communionis, et societatis, eodem modo omnes commemorarentur. Vide loca Augustini tract. LXXXIV. in Joan. lib. de sancta Virginitate, cap. 45. et serm. 17. de verbis Apostoli.

CAPUT VIII.

Sacrificium Missæ recte celebrari pro Sanctis.

Ex iis, pro quibus sacrificium offerri potest, soli supersunt Sancti, qui jam in celo cum Christo regnant. Et quotiam adversarii, et Kemnitius maxime, mira fraude statum questionis involvunt, et nobis affingunt, quæ nunquam somniamus. Primo explicanda erit diligenter Ecclesie sententia; et aperiendus status questionis. Deinde probanda veritas. Ultimo respondendum ad objectiones.

Quod ad primum attinet, Ecclesie sententia his tribus capitibus continetur. Primo, Sacrificia non prosunt Sanctis ad culpæ vel pœnæ remissionem, nec ad gratiæ vel gloriæ essentialis augmentum. Hoc certum est apud Catholicos, neque de eo contentio est ulla cum hæreticis. Quare sanctus Augustinus tract. LXXXIV. in Joan. et serm. 17. de verbis Apostoli, et alibi, monet in sacrificio memoriam fieri Sanctorum, sed non orari pro illis. Et ideo cum in nostra Liturgia petimus, ut oblatio Sanctis prosit ad gloriam, non tam oramus pro Sanctis, quam pro nobis; petimus enim a Deo gratiam ita sancte, pie, devote, recte sacrificium offerendi, ut merito Sancti inde gaudere possint, et gloria illis coram hominibus accedat. Et similiter cum Cyprianus, Cyrillus, Epiphanius, Augustinus, et Chrysostomus, quos infra citabimus in probatione primæ propositionis, dicunt sacrificium offerri pro Apostolis, et Martyribus, non intelligunt offerri pro eorum salute, sed pro eorum honore.

Secundo, sacrificium non offertur Sanctis, et proinde neque templa, neque altaria

eriguntur Sanctis, licet in eorum memoriam ista omnia fieri possint, ut mox dicemus. Hoc habetur expresse in Concilio Tridentino, sess. 22. cap. 3. et apud Augustinum lib. viii. de civit. Dei, cap. 27, ubi sic legimus: « Nos Martyribus non constituimus templa, sacerdotia, sacra, et sacrificia. » Quæ verba citat Kemnitius, pag. 818. et subiungit impudenti mendacio: « Atqui hoc in Papatu, et factum est, et adhuc defenditur. » Sed poterat eodem modo in Augustinum, mentiri, ac dicere. Atqui hoc tempore Augustini fiebat, et ab ipso defendebatur. Nam in quo sensu Augustinus negat altaria, templa, et sacrificia Sanctis, et nos pariter negamus: et tamen in alio sensu cum eodem Augustino, templa, altaria, et sacrificia Sanctis attribuimus. Negat Augustinus, et nos cum illo, sacrificia offerri Sanctis, et proinde templa, et altaria erigi, ut in iis sacrificetur Sanctis, at concedit, et nos eum eo pariter concedimus, sacrificia offerri in memoriam Sanctorum, et proinde templa, et altaria erigi in Sanctorum memoriam; unde etiam templa, et altaria, in quibus soli Deo sacrificatur, passim ab Augustino dicuntur memoria Sanctorum.

Probantur hæc omnia ex ipsis Augustini verbis; nam loco citato a Kemnitio lib. viii. de civit. Dei, cap. 27. ita Augustinus explicat quod dixerat, Sanctis non constitui templa, et sacrificia: « Quis audivit aliquando fidelium, stantem sacerdotem ad altare dicere in precibus: Offero tibi sacrificium, Petre, vel Paule, vel Cypriane, cum apud memorias eorum Deo offeratur? » Et lib. xx. contra Faustum, cap. 21: « Nulli Martyrum, inquit, quamvis in memoriam Martyrum, constituimus altaria. Quis enim Antislitum in locis Sanctorum corporum assistens altari, aliquando dixit: Offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane? Sed quod offertur, Deo offertur, qui Martyres coronavit, apud memorias eorum, quos coronavit. » Porro templa dedicari Sanctis in eo sensu, quem diximus, patet ex eodem Augustino lib. i. de civitate Dei, cap. 1: « Testantur, inquit, hoc Martyrum loca, et Apostolorum Basilicæ; » et lib. de cura pro mortuis, cap. 1. meminit Basilicæ S. Felicis. Vide testimonia plurima variorum Patrum de templis Sanctorum in nostro lib. iii. de Sanctis, cap. 4.

Tertio, Sacrificium Missæ non est per se institutum tanquam ad finem proprium, et præcipuum ad Sanctos honorandos, vel invocandos. Hoc asserimus contra calumnias

Kemnitii, qui pag. 810. dicit, Catholicos docere cœnam Dominicam institutam esse, ut in ejus celebratione implorentur Sancti etc. Nos enim fateamur, sacrificium Missæ per se institutum ad Deum colendum et propitiandum: et verum sacrificium futurum, etiamsi nulla in eo fieret Sanctorum memoria. Quare solum secundario, et consequenter existimamus ad sacrificium pertinere Sanctorum cultum, et invocationem: nam ex eo quod aguntur Deo gratiæ in sacrificio pro victoriis Sanctorum, consequitur honor Sanctorum; et quia eos hoc modo honoramus, consequitur etiam vicissim, ut ipsi sint nostri memores in celo, et pro nobis orent. Atque id vel ex ipsa nostra Liturgia intelligi potest; nam in ea nusquam directe Sancti invocantur, nisi bis, aut ter in aliquo versiculo, et in confessione, quæ præmittitur ante Missæ introitum: alioqui ipsa oblatio expresse dirigitur ad solum Deum; similiter Collectæ tam publicæ, quam secretæ, et omnes Canonis orationes diriguntur ad Deum, nullæ ad Sanctos. At si Missa esset instituta per se ad cultum, et invocationem Sanctorum, certe directe Sancti invocarentur in ipso Canone, et invocantur in Litaniis.

Non igitur est status questionis, quem proponit Kemnitius: An cœna Domini sit instituta ad cultum, et invocationem Sanctorum; sed an repugnet institutioni cœnæ Domini, ut in ejus celebratione fiat memoria Sanctorum, et consequenter honorentur, et invocentur Sancti, sive directe, sive indirecte. Et quidem Catholici omnes affirmant utrumque, id est, non solum non repugnare institutioni, ut in sacrificio nominentur Sancti cum honore, sed nec etiam ut invocentur. Quæ duo tum ex Concilio Tridentino, sess. 22. cap. 3. tum ex ipsa Liturgia manifesta sunt. At Kemnitius illud primum admittit consuetum fuisse in antiqua Ecclesia, et utrumque tolerari posse; secundum autem vult ad manifestam profanationem cœnæ Domini pertinere, et adversa fronte pugnare cum institutione Dominica, idque non tam aperte, quam palpabiliter. Quare nos utrumque breviter confirmabimus.

Quod igitur ad secundum attinet, statuo has propositiones.

Prima: « Non repugnat institutioni cœnæ Domini, ut in ea nominentur, et honorentur Sancti. » Probatur primo ex Apostolo I Timoth. ii. ubi jubet fieri orationes, et gratiarum actiones in sacrificio Missæ (nam de hoc

sacrificio locum illum exponunt veteres, ut supra ostendi) pro omnibus, et maxime pro regibus; vult igitur Apostolus in Missa non solum supplicari Deo pro accipiendis beneficiis, sed etiam agi gratias pro acceptis. Est autem beneficium singulare, quod fratribus nostris Deus eam gratiam contulerit, ut mundum, et Satanam superaverint, et post eam victoriam gloria, et honore eos coronaverit: quare licitum erit, vel potius dignum et justum, ut sacrificium offeramus ad agendas Deo gratias pro victoria, et triumphis Sanctorum, et per hoc etiam Sanctos ipsos in sacrificio cum honore, et exultatione nominemus.

Secundo probatur testimonio omnium Liturgiarum, Jacobi, Clementis, Basilii, Chrysostomi, et aliorum; nam in omnibus nominantur Sancti, idque non semel.

Tertio probatur ex Patribus, Nam Cyprianus lib. 3. epist. 6. petit anotarum, et ad se scribi diem mortis Martyrum singulorum, ut possit nominatim in die anniversarii passionis eorum, pro eis sacrificium facere. Epiphanius hæres. 75. et Cyrillus catechesi 5. mystagog. aperte scribunt, in sacrificio nominari Apostolos, et Martyres. Chrysostomus homil. 21. in Acta, non solum nominari dicit, sed affirmat ingentem esse honorem Sanctis, quod nominentur Domino præsentem, dum horrendum illud sacrificium peragitur. Augustinus in libro de sancta Virginitate, cap. 45. et alibi frequenter dicit, Sanctos nominari in sacrificio; et præcipue lib. 22. de civit. Dei, cap. 10. « Ad quod sacrificium, inquit, suo loco et ordine nominantur. »

Quarto probatur ex utilitate hujus institutioni: prodest enim primum ad protestandam communionem Sanctorum. Nam sacrificium corporis Christi veri, nomine totius corporis mystici offertur, et offerri debet; proinde sicut nominantur viventes Pontifices, reges, et multi alii; ita etiam mortui nominari debent, sive in purgatorio sint, sive in celo; omnes enim ad idem corpus pertinent. Accedit quod ut Augustinus scribit lib. x. de civit. Dei, cap. 6. et lib. 22. cap. 10, in sacrificio altaris significatur sacrificium generale, quo universum corpus Christi mysticum, id est, tota redempta civitas offertur Deo per Christum Sacerdotem magnum: et quia ad compagem hujus corporis pertinent etiam Sancti, qui sunt in celo; ideo etiam illi suo ordine in sacrificio altaris nominandi sunt.